

Western Balkans Security Issues

No. 1/2018

Research Center for Western Balkans Security Issues

March 2018.

**ISTRAŽIVAČKI CENTAR ZA PITANJA BEZBEDNOSTI ZAPADNOG
BALKANA**
RESEARCH CENTER FOR WESTERN BALKANS SECURITY ISSUES

**WESTERN BALKANS
SECURITY ISSUES**
No. 1/2018

BEZBEDNOSNI PROBLEMI ZAPADNOG BALKANA
Br. 1/2018

March 2018. BELGRADE
ISSN 2334-6647(Online)

ISTRAŽIVAČKI CENTAR ZA PITANJA BEZBEDNOSTI
ZAPADNOG BALKANA

AUTORI:

Matić Dejan

UREDNIČKI ODBOR

mr Tešić Vladimir

ADRESA: Istraživački centar za pitanja bezbednosti Zapadnog Balkana,
Beograd, Republika Srbija

www.wbrc.rs,

contact@wbrc.rs

Predsednik Upravnog odbora:

mr Tešić Vladimir

+381 66 00 77 59,

vladimir.tesic@wbrc.rs

TEHNIČKA PODRŠKA

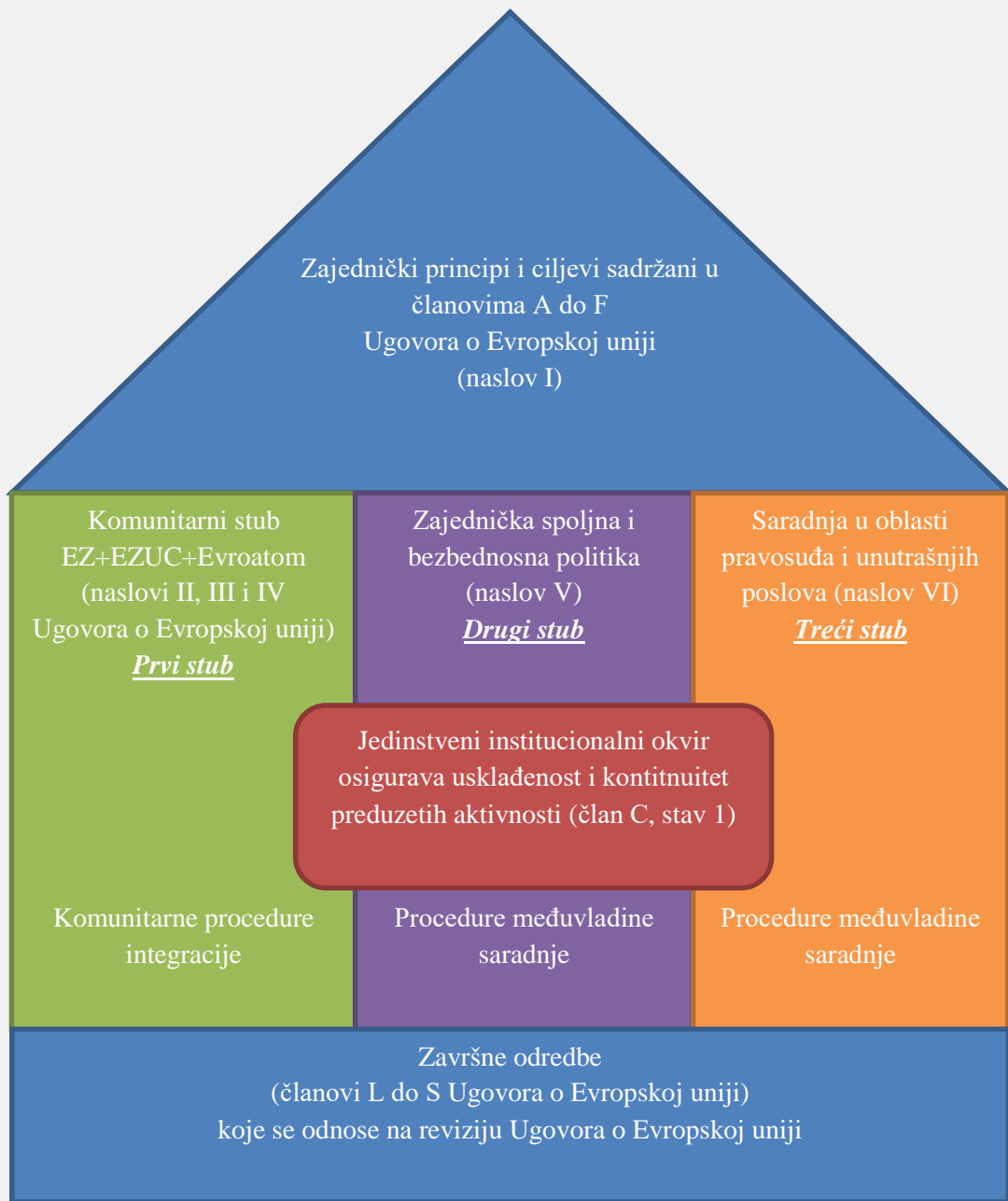
Matić Dejan

Publikacija izlazi šestomesečno.

**Sistem bezbednosti
Evropske Unije**

SADRŽAJ

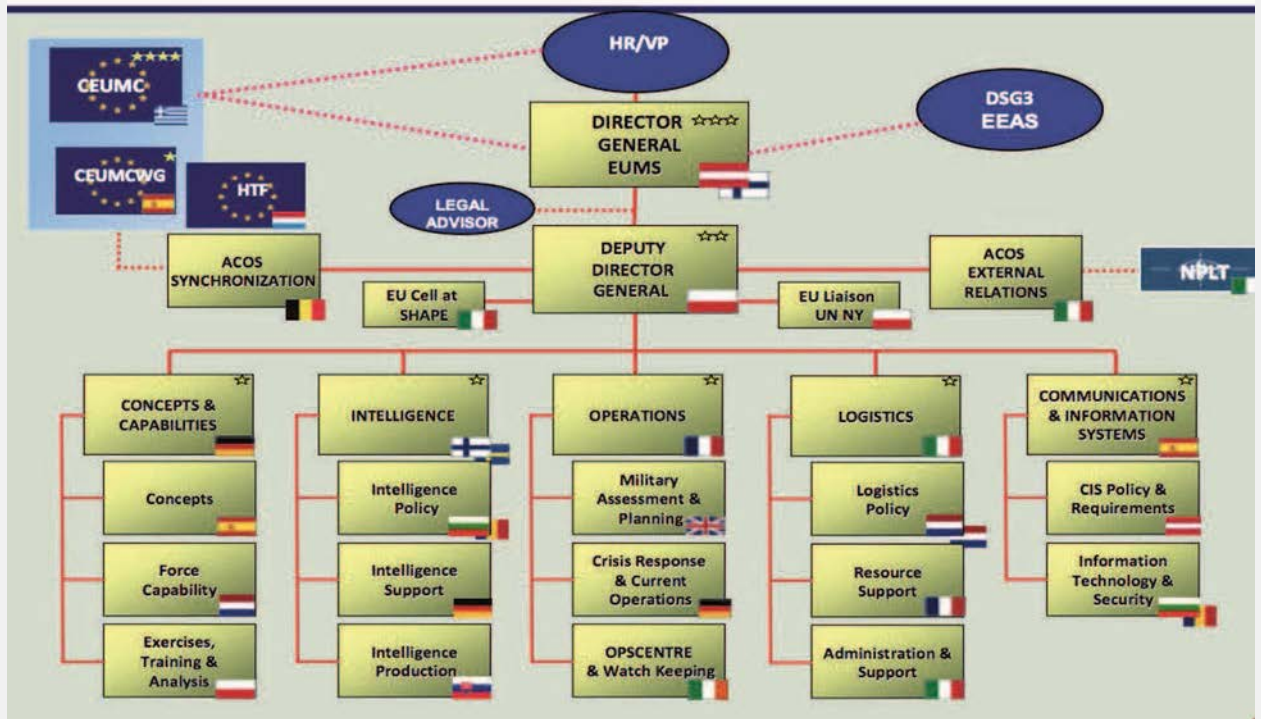
Uvod	8
Evropska unija	11
Organizacija Evropske unije	23
Organi za upravljanje mirovnim misijama EU	28
Snage EU	33
Zaključak	36
Literatura	39

Slika 1. Šematski prikaz Evropske unije

(izvor: Milutin Janjević, *Spoljna politika Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd 2007. godine, str. 22).

EUMS STRUCTURE

Slika 2. Struktura Vojnog štaba EU

(izvor: http://eeas.europa.eu/csdp/structures-instruments-agencies/eu-military-staff/documents/eums-march-2016-2-web-edition_en.pdf (17.11.2016. godine))

Uvod

Ideja o ujedinjenoj Evropi potiče iz perioda Rimskog carstva. Posle njegovog raspada bilo je više pokušaja ujedinjenja Evrope na principima nacionalne države (Sveto rimsko carstvo, Franačka država, Poljsko-litvanski Komonvelt, Prvo francusko carstvo i Nacistička Nemačka). Međutim, svi ti pokušaji su propali jer su bili zasnovani na prinudnom ujedinjenju država, a ne na njihovoj međusobnoj saradnji. Po završetku Prvog svetskog rata, rešene da ne dozvole da se užasi rata ikada ponove, mnoge zemlje počele su da razmišljaju o politički ujedinjenoj Evropi.

U svom radu autor Jozef Helc navodi da je austrijski grof Rihard Koudenhove-Kalergi (Richard Coudenhove-Kalergi) osnovao Panevropski pokret 1923. godine i da je 1926, na prvom Panevropskom kongresu, okupio brojne političare i da je na tom kongresu između ostalog, rekao „Evropa kao politički koncept ne postoji. Ovaj deo sveta obuhvata narode i države koji se nalaze u haosu, na buretu baruta internacionalnih sukoba, na polju nađubrenom budućim konfliktima. Suština evropskog pitanja je međusobna mržnja Evropljana koja truje atmosferu [...] To evropsko pitanje biće rešeno samo putem ujedinjenja svih evropskih naroda. Najveća prepreka stvaranju Sjedinjenih Evropskih Država su 1000 godina rivaliteta između dveju najbrojnijih nacija Evrope – Nemaca i Francuza...” (Helc, 2009, str. 7).

Stvaranje nadnacionalne organizacije, po završetku Drugog svetskog rata, bilo je potrebno iz političkih i ekonomskih razloga. Postojalo je mišljenje da je to jedini način da se spreče dalji ratovi između evropskih naroda (Helc, 2009, str. 7).

Međutim, umesto integracije desilo se da je Evropa idejno podeljena na dva dela, i to na zapadni i istočni deo. Zapadna Evropa je prihvatila kapitalizam i neoliberalizam, a veći broj zemalja zapadne Evrope pristupio je nadnacionalnom vojnom savezu Severnoatlanskom paktu (NATO). Države koje nisu ušle u NATO, bile su u vojnom savezu Varšavskog ugovora (VU) ili nesvrstanom pokretu (kao Jugoslavija), prihvatile socijalističko društveno uređenje i bile su pod patronatom SSSR-a. Pored tih zemalja postojale su, a i još danas postoje, zemlje koje su neutralne (Švajcarska i Austrija) i nisu pristupile nijednom tada postojećem savezu.

Blokovska podeljenost sveta uzrokovala je da nastupi period tzv. hladnog rata između dve najmoćnije sile SAD i SSSR. To je dovelo do trke u naoružanju i nestabilnosti u bilo kojem delu sveta. Male države su, u zavisnosti od njihove snage i moći, svoju bezbednost pretežno gradile kroz članstvo u jednom od vojnih blokova. U to vreme nepremostivih protivrečnosti postojala je realna opasnost od izbivanja svetskog rata sa nepredvidivim posledicama po ljudski rod (Mišović & Kovač, 2006, str. 86). Najveći strah bio je od upotrebe nuklearnog naoružanja u sukobima, jer bi njihovim korišćenjem došlo do sveopšteg uništenja. Zbog toga su SAD i SSSR sukobljavali, posredno, u tzv. trećim zemljama, gde su one ostvarivali interese.

Iz ovih razloga je još 60-ih godina HH veka, francuski predsednik Šarl de Gol (Charles de Gaulle) isticao da Evropa treba da razvije svoju sopstvenu odbrambenu politiku, čime bi evropske zemlje ostvarivale svoje interese. Brojni teoretičari su obrađivali problematiku evropske bezbednosti i odbrane, ali su se ograničavali samo na problem kolektivne odbrane, jer je odbrana evropskog kontinenta počivala na logici vojnih saveza (Vukčević, 2008, str. 9).

Posle raspada VU i SSSR-a krajem 80-ih godina, SAD ostaje jedina svetska supersila, koja pri tome, ne teži definitivnom rešavanju i prevenciji kriza, već samo njihovom kontrolisanju. Ostvarivanjem vodeće uloge na političkom i vojnom planu u svetu, SAD su pokušale da minimizuju ulogu Evropske unije.

Nakon hladnog rata, iako je smanjena trka u naoružanju u svetu su ostale ogromne količine oružja za masovno uništenje što predstavlja veliki bezbednosni problem. Pored tog bezbednosnog problema, danas se pojavljuju i novi izvori ugrožavanja globalnog mira i bezbednosti: ekspanzija militantnog nacionalizma, etnički i religijski konflikti, religijski fundamentalizam, transnacionalni terorizam, nedozvoljena trgovina oružjem, klimatske promene i drugi problemi. Bezbednosni izazovi, rizici i pretnje koji proističu iz novih izvora ugrožavanja usložnjavaju zadatke obezbeđenja bezbednosti države. Zbog toga su države u Evropi suočene sa potrebom saradnje i integrisanja zajedničkih napora kroz kolektivni sistem bezbednosti.

Radi obezbeđenja interesa (prvo ekonomskih, a kasnije i ostalih) i bezbednosti razvija se zajednička spoljna i bezbednosna politika u okvirima Evropske unije. Ova politika je ojačana razvojem evropske bezbednosne i odbrambene politike, koja se zasniva na neophodnosti da

Evropska unija poseduje autonomni kapacitet akcije, koji se sastoji u posedovanju odgovarajuće političko-vojne strukture i vojnih i civilnih sredstava kako bi se uspešno odgovorilo na nove međunarodne izazove. Pored iznetog, Evropska unija želi da ima jednu od vodećih uloga u svetu i zbog toga razvija svoje vojne snage koje su nezavisne od NATO saveza i UN, jer u tim organizacijama SAD imaju vodeću ulogu.

Zbog svega navedenog, Evropska unija danas obrazuje zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku, čiji su ciljevi zaštita zajedničkih vrednosti, osnovnih interesa i nezavisnosti Evropske unije, jačanje bezbednosti same Unije i njenih država članica u svim oblicima, održavanje mira i jačanje međunarodne bezbednosti u skladu sa načelima Povelje UN, unapređivanje međunarodne saradnje, razvoj i jačanje demokratije i pravne države, poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda (Vukčević, 2008, str. 16).

Cilj ovoga rada je da pokaže kako Evropska unija u XXI veku ima jednu od vodećih uloga na međunarodnoj sceni, čiji je osnovni cilj da postane uticajan međunarodni akter koji može da utiče na dešavanja na međunarodnom polju, da bude sposobna da deluje na efikasan način da spreči ratove na tlu Evrope i da upravlja krizama u ostalim delovima sveta. Međutim, na tom putu su pred Evropskom unijom mnogobrojni izazovi, a pre svega pokušaj smanjivanja uticaja SAD na države članice EU, problemi ilegalne migracije na tlu Evrope, problemi reforme i objedinjavanja kapaciteta odbrane evropskih zemalja, zatim mogućnosti integracije potencijala namenske industrije, povećanja efikasnosti utroška sredstava za odbranu, izgradnje strateške kulture, efikasnijeg korišćenja mehanizama pojačane saradnje koje nudi Lisabonski ugovor itd.

Evropska Unija

Evropska unija (EU) je jedinstveno ekonomsko i političko partnerstvo dvadesetosam evropskih zemalja. Neki autori smatraju da je EU danas najmoćnija svetska regionalna ekonomska i politička organizacija sa elementima federacije i konfederacije. Unija je uspeła da uspostavi pola veka mira, stabilnosti i prosperiteta, pomogla je podizanju životnog standarda, osnovala jedinstvenu valutu i stvorila zajedničko tržište gde je slobodno kretanje ljudi i protok roba, usluga i kapitala. Ona je ekonomska sila i svetski lider u oblastima kao što su zaštita životne sredine, pomoć nerazvijenim zemljama i sl. Evropska unija je proizvod evolucije kroz koju je prošla ideja integracije i svoj uspeh je postigla jedinstvenom prirodom i načinom na koji funkcioniše. Ona nije federacija država kao što su Sjedinjene Američke Države, niti je organizacija za saradnju između država poput Ujedinjenih nacija (UN). Zemlje koje čine EU, države članice, su nezavisne i imaju svoj suverenitet. Međutim, taj suverenitet nije apsolutan već je jedan deo suvereniteta nacionalnih država prenet na evropske institucije koje su osnovala.

Osnovni cilj EU je „uspostavljanjem zajedničkog tržišta kao i ekonomske i monetarne unije i sprovođenjem zajedničke politike... unapređuje skladan, uravnotežen i trajan privredni razvoj u celoj zajednici... kao i poboljšanje kvaliteta života, privrednu i društvenu povezanost i solidarnost između država članica.“ (Avramov & Kreća, 2007, str. 275). Da bi se ti ciljevi ostvarili u Uniji se zabranjuju carinske dažbine i kvantitativna ograničenja između država članica, kako bi se otklonile sve prepreke „za slobodno kretanje lica i protok roba, usluga i kapitala“. Saradnja pokriva celokupno područje aktivnosti država, uključujući spoljnu politiku, jačanje svih vidova bezbednosti a s tim u vezi i formiranje sopstvenih odbrambenih snaga. (Avramov & Kreća, 2007, str. 275) Uspostavljeno je i „pravo građanstva Unije“, što znači da je građanin Unije „svako lice koje ima državljanstvo neke od država članica“. Građanstvo Unije, u istinu ne zamenjuje nacionalno državljanstvo, nego ga upotpunjuje i Evropska unija, iako ima supranacionalne elemente, ona ne ukida države. Obaveza poštovanja nacionalnog identiteta predstavlja kamen temeljac Unije, pod uslovom da sistemi država članica budu usklađeni i postavljeni na standardima „zapadne demokratije“ (Avramov & Kreća, 2007, str. 275).

Evropska unija, aktivno promoviše ljudska prava i demokratiju, i ambiciozno smanjenje emisije štetnih gasova radi borbe protiv klimatskih promena u svetu. Zahvaljujući ukidanju granične kontrole između zemalja Evropske unije, sada je moguće da ljudi slobodno putuju u većinu evropskih država. Takođe, postalo je mnogo lakše da žive i rade u nekoj drugoj zemlji EU.

Ugovor iz Mاستrihta i Lisabonski Ugovor

„...Evropa neće biti stvorena odjednom, niti prema jedinstvenom planu. Biće izgrađena putem konkretnih dostignuća koja najpre stvaraju faktičku solidarnost... Sjedinjavanje proizvodnje uglja i čelika trebalo bi odmah da stvori zajedničke osnove za ekonomski razvoj što je prvi korak ka evropskoj federaciji i da promeni sudbinu onih regiona koji su dugo bili posvećeni proizvodnji municije za ratovanje, čije su žrtve najčešće bili.“ (Izvod iz Šumanove deklaracije).

Ugovor iz Mاستrihta (osnova nove Evrope) ili ugovor o Evropskoj uniji, potpisan je u Mاستrihtu 7. februara 1992. godine, a stupio je na snagu 1. oktobra 1993. godine, posle ratifikacije u zemljama članicama. Ugovorom o EU izvršena je najradikalnija izmena okvira evropske integracije, čime je delimično promenjena struktura Evropskih zajednica. Unija je postavljena na tri stuba saradnje. Osnovu Evropske unije čine tri Zajednice, koje su sačuvale odvojene međunarodno pravne subjektivitete, zasnovane na ugovorima o osnivanju, i predstavljaju „prvi stub“ saradnje u novoj „arhitekturi“ evropskih integracija. „Nadogradnju“ integracije predstavlja zajednička spoljna i bezbednosna politika, koja čini „drugi stub“, i saradnja u oblasti pravosuđa i organa unutrašnjih poslova, koja čini „treći stub“ integracije. Na osnovu ugovora iz Mاستrihta EU ne može zaključivati međunarodne ugovore i ne raspolaže sopstvenim izvorima prihoda (Janjević, 2007, str. 21).

Ciljevi koji se postavljaju pred EU i zemlje članice, konkretizovane su u ekonomsko-socijalnoj i političkoj oblasti, i treba da se realizuju na solidaran način i u skladu sa definisanim uslovima i dinamikom. Pored toga potrebno je obezbediti prostor bez unutrašnjih granica, uspostavljanje ekonomske i monetarne unije, kao i jačanje privredne i socijalne kohezije. Na planu potvrđivanja identiteta Unije na međunarodnoj sceni, predviđeno je vođenje zajedničke

spoljne i bezbednosne politike, koja podrazumeva postepeni napredak ka definisanju zajedničke odbrambene politike, i stvaranje, u perspektivi, zajedničke odbrane. Takođe, uspostavlja se pravo građanstva Unije što zahteva obezbeđenje jače zaštite prava i interesa državljana zemalja članica. Posebna pažnja se posvećuje razvijanju saradnje u oblastima pravosuđa i unutrašnje poslova, kao i očuvanju dostignutog nivoa razvoja zajednice (Janjević, 2007, str. 23).

Ugovorom iz Mاستrihta u zajednice koje čine „prvi stub“ uključene su nove oblasti. To su: (1) pravo građanstva Unije, odnosno državljanstvo Unije, (2) obrazovanje, stručno osposobljavanje i omladina, (3) kultura, (4) javno zdravlje, (5) zaštita potrošača, (6) transevropske mreže, (7) oblast industrije, (8) ekonomska i monetarna politika i (9) socijalna politika.¹

Zajednička spoljna i bezbednosna politika (ZSBP) definisana Ugovorom iz Mاستrihta čini „drugi stub“ Evropske unije i ima za cilj da zaštiti zajedničke vrednosti EU, njene interese i nezavisnost, da doprinese jačanju bezbednosti Unije i država članica, kao i očuvanje mira i međunarodne bezbednosti.

Saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova jeste „treći stub“ Ugovora o Evropskoj uniji koji ima za cilj kvalitetnije usklađivanje određenih politika i uspostavljanje veza između saradnje u ovim oblastima i ciljeva Zajednice.

Ugovorom iz Amsterdama (2.10.1993.) i Ugovorom iz Nice 2001. godine dolazi do revizije Ugovora o Evropskoj uniji i ovi ugovori čine, u izvesnom smislu, nastavak procesa institucionalnih reformi, započet 1975. usvajanjem Jedinственог evropskog akta. Zajednička karakteristika svih ovih dokumenata je da su Ugovori, kao dokumenti konstitutivnog karaktera, postali tekst koji je težak za snalaženje i razumevanje, što je, pored pravnojezičkih problema, posledica njihovog prezentiranja u formi amandmana na prethodni tekst. Ovim ugovorima nastavljen je značajan dalji korak ka produbljenoj integraciji i institucionalizaciji Evropske unije.

---

¹ Više o nadležnostima Evropske unije videti u knjizi Milutina Janjevića, *Spoljna politika Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd 2007. godine, str. 27 do 30.

Značajno je istaći da Ugovorom iz Amsterdama institucionalizovana Zapadnoevropska unija (ZEU), kao vojna komponenta EU, sa mandatom da priprema i realizuje odluke i akcije Unije vezane za pitanje odbrane, odnosno rešava krizne situacije u čijem se okviru nalaze humanitarne i spasilačke misije, misije održavanja mira, borbene misije u kriznim operacijama, kao i nametanje mira.

Međutim, ubrzo se pokazalo da je Evropska unija postala svesna da ZEU nije u mogućnosti da odgovori novim potrebama i izazovima, kao i da učestvuje uspešno u rešavanju kriza. Zbog toga se nametnula potreba za izgradnjom evropske politike bezbednosti i odbrane, neposredno posle usvajanja Ugovora iz Amsterdama.

Šefovi država i vlada su još na samitu održanom u Nici decembra 2000. godine bili svesni skromnih rezultata Međuvladine konferencije, te je naknadno godinu dana kasnije Evropski savet na zasedanju u Lakenu usvojio posebnu deklaraciju, poznatu kao „Deklaraciju iz Lakena“, u kojoj je formulisano 60 pitanja u vezi sa podelom nadležnosti i izmena postojećih ugovora. Evropska skupština, poznata i kao Evropska konvencija², je radno telo koje je izradilo tekst Ugovora o Ustavu za Evropu, od 28. februara 2002. do 18. jula 2003. godine. Bilo je predviđeno da Ugovor o Ustavu za Evropu stupi na snagu 1. novembra 2006. godine kada budu svi ratifikacioni instrumenti deponovani kako je predviđeno ugovorom. Međutim, na referendumima u Francuskoj i Holandiji 2005. godine pobedili su protivnici projekta Evropskog Ustava. Evropski savet je u toku 2006. godine doneo odluku da se pregovori o reformi evropskih institucija nastave.

Sam ustav sadrži niz novih elemenata: ustanovljena je funkcija predsednika Evropske unije, sa mandatom od 2,5 godine, koji je obnovljiv samo jedanput; predsednika Komisije bira Evropski parlament; ukinuti su „stubovi“ i utvrđeno je usvajanje odluka, kvalifikovanom većinom za veći broj oblasti (Janjević, 2007).

---

² Skupštinu je sačinjavalo 105 članova, kao i isti broj njihovih zamenika, koje su imenovalе vlade i nacionalni parlamenti petnaest država članica Evropske unije i trinaest država kandidata za priključenje, od kojih su deset postale članice Unije 1. maja 2004. godine, kao i Evropski parlament i Evropska komisija. Skupština je završila dogovaranje 13. juna 2003. godine.

Lisabonski ugovor. Na zahtev Evropskog saveta koji je upućen juna 2007. godine, Međuvladina konferencija izradila je nacrt novog Ugovora kojim se dopunjuju prethodni ugovori o Evropskoj Uniji i Osnivački ugovori Evropskih zajednica. Osnovni cilj ovog ugovora je da „omogući Uniji da se suoči sa izazovima 21. veka i da ostvari svoj pravi potencijal”. Finalna verzija Ugovora predstavljena je prvog dana rada dvodnevnog samita Evropskog saveta u Lisabonu, 18. oktobra 2007. godine i istom prilikom je i usvojena. Ugovor o reformi ili, popularno, „Lisabonski ugovor” zvanično je potpisan u istom gradu 13. decembra 2007. godine.

Lisabonski ugovor (takođe poznat kao Reformski ugovor) je međunarodni ugovor i njegov službeni naziv je "Ugovor o izmenama i dopunama Ugovora o stvaranju Evropske unije (Mastrihtski ugovor) i Ugovora o stvaranju Evropske ekonomske zajednice (EEZ) (Rimski ugovor)". Bilo je predviđeno da će proces ratifikacije Ugovora završiti 1.1.2009, nakon čega je trebao stupiti na snagu. Ugovor je trebao zameniti Evropski ustav odbačen na referendumima u Francuskoj i Holandiji, četiri godine ranije.³ Dana 12. juna 2008 ratifikacija Ugovora je odbačena na referendumu u Irskoj. Na ponovljenom referendumu, održanom 2.10.2009, pošto je Evropska unija napravila izvesne ustupke Irskoj u vezi vojne neutralnosti, abortusa, poreskih stopa i broja komesara u Evropskoj komisiji, građani Irske sa 67,13% izjasnili su se za ratifikaciju sporazuma. Na referendum je ovog puta izašlo 58% građana. Češki predsednik Vaclav Klaus pre ratifikacije ugovora je zatražio, da se na tekst Lisabonskog ugovora doda klauzula u vezi sa Poveljom o osnovnim pravima kojom bi se njegova zemlja izuzela iz mogućih zahteva za povraćaj imovine proteranim Nmcima i Mađarima posle Drugog svetskog rata. Posle višenedeljnih rasprava i kritika na dodatne zahteve češkog predsednika, na konferenciji u Briselu 29. oktobra 2009, šefovi država i vlada Evropske unije su prihvatili uslov Češke i u ugovoru je dodat odgovarajući amandman. Posle provere češkog ustavnog suda, Češka kao zadnja članica Evropske unije, ratifikovala je ugovor.

Lisabonski ugovor za razliku od Ugovora o ustavu za Evropu koji je težio da zameni postojeće ugovore jednim novim ugovorom, lisabonski ugovor samo revidira postojeća dva

---

³ U Francuskoj je referendum održan 29. maja 2005. godine. Od 41,7 miliona upisanih birača izašlo je 69,7% i od tog broja 45,1% glasalo za, a 54,8% protiv Ustava. Državljeni Holandije su se o Ustavu izjašnjavali 1. juna. Odziv birača je bi nešto iznad 63% od čega se 61,5% izjasnilo protiv, a samo 38,5% za Ustav Unije. (Vidi Ivona Lađevac „Problem ratifikacije Ustava EU“, *Evropsko zakonodavstvo*, br 12/05, str. 73-75).

ugovora koja su na snazi i to: Ugovor o Evropskoj uniji i Ugovor o Evropskoj zajednici (menja naziv u Ugovor o funkcionisanju Evropske unije, jer je ukinuta podela EU na „stubove“). Dakle, Lisabonski ugovor sadrži dva nova ugovora: Ugovor o EU i Ugovor o funkcionisanju EU (Vukčević, 2008, str. 131). Lisabonski ugovor olakšava donošenje odluka Evropske unije, tako što se u Savetu ministara umesto jednoglasnih odluka dodaje glasanje kvalifikovanom većinom glasova, uvodi se institucija predsednika Evropskog saveta i Visokog predstavnika Evropske unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku⁴, nova uloga nacionalnih parlamenata, formiranja broja poslanika, kao i različite kategorije nadležnosti (isključivu nadležnost, podeljenu nadležnost i nadležnost koordinacije, dok zajednička spoljna i bezbednosna politika EU ne pripada nijednoj od navedenih nadležnosti). U okviru bezbednosne i odbrambene politike EU, Lisabonski ugovor preuzima nove, revolucionarne odredbe koje je predvideo Ugovor o Ustavu za Evropu i teži da omogući postepenu integraciju nacionalnih odbrambenih politika u okviru EU i da obezbedi da Unija poseduje operativnu sposobnost civilnog i vojnog upravljanja krizama izvan svoje teritorije.

Autorka Dejana Vukčević u svom radu ističe da Lisabonskim ugovorom nije izmenjena suština reformi koje su nastale tokom poslednjih decenija, ali je izmenjen put kojim Evropska unija treba da nastavi u procesu evropske integracije i da je neosporno da ovaj ugovor, zajedno sa Rimskim ugovorom, Jedinostvenim evropskim aktom i Ugovorom iz Mاستrihta predstavlja jedan od najznačajnijih koraka u evropskom integrisanju (Vukčević, 2008, str. 135).

Spoljna i bezbednosna politika Evropske unije

Zajednička spoljna i bezbednosna politike Evropske unije i zajednička politika bezbednosti i odbrane EU su predmet interesovanja ovoga rada jer su neophodni za objašnjenje funkcionisanja, organizacije i rada EU i sposobnosti civilnog i vojnog upravljanja krizama izvan EU.

Oblast zajedničke spoljne i bezbednosne politike Evropske unije menjana je, i manjoj i većoj meri, prilikom svake revizije ugovora o EU. Od samog početka evropske integracije ideja

---

⁴ Visoki predstavnik EU za spoljne poslove i bezbednosnu politiku objedinio je funkcije komesara za evropske poslove i Visokog predstavnika za zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku.

ujedinjenja Evrope i stvaranja evropske federacije sukobljavala se jakom orijentacijom nacionalnih država usmerenom, uglavnom, ka unutrašnjem nivou i neophodnosti rekonstrukcije. U suprotnom smeru je delovala moćna politička prinuda za uspostavljanje zajedničke spoljne i odbrambene politike koju je proizvodila sovjetska pretnja u kontekstu hladnog rata. Odbacivanje Evropske odbrambene zajednice i neuspeh Evropske političke zajednice jasno su pokazali da se evropska federacija ne može odmah ostvariti. Zato je nastavljena ekonomska integracija sa ciljem da kao njen rezultat dođe i do praktične nužnosti političke komunitarizacije. Taj funkcionalni pristup bio je osnov potpisivanja Rimskih ugovora 1957. kojima su formirane još dve zajednice: Evropska zajednica za atomsku energiju i Evropska ekonomska zajednica. Narednih pet decenija dalje je razvijana struktura današnje Evropske unije koja je, delom, adaptirana prema strukturi države. Prvi politički korak na tom putu predstavljala su redovna okupljanja ministara inostranih poslova počev od 1970. godine. Prva velika ugovorna revizija u vidu „Jedinstvenog evropskog akta” iz 1986. godine, pokazala je volju da se još jednom pokuša sa prvobitnim ciljem političkog ujedinjenja Evrope. Tada je uvedena Evropska politička saradnja zasnovana na međuvladinoj (dakle, ne na nadnacionalnoj) proceduri, a istovremeno je i formalno institucionalizovan Evropski savet, sastavljen od šefova država i vlada, kao kormilar opštih političkih kontura dalje evropske integracije (Novičić, 2010, str. 397-398).

Ugovor iz Mاستrihta 1992. godine uveo je integraciju u novu fundamentalnu fazu razvoja osnovanjem Evropske unije sastavljene od postojećih zajednica dopunjenih sa dva vida međuvladine saradnje: u oblasti spoljne politike i bezbednosti, i u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, što je zajedno predstavljalo tzv. tri stuba Unije (Novičić, 2010, str. 398). Uspostavljena je zajednička spoljna i bezbednosna politika usled globalnih i regionalnih pretnji. Ujedinjenje Nemačke, raspad Sovjetskog saveza i raspad SFRJ i sukobi u neposrednom okruženju EU dovodi da se unutar Unije shvata da je potreban snažniji i jedinstveni nastup na međunarodnoj sceni.

Ciljevi ZSBP su da uspostavi i razvije demokratiju i vladavinu prava, poštovanje ljudskih prava i sloboda, sačuva zajedničke vrednosti fundamentalne interese i nezavisnost Unije, ojača bezbednost EU i njenih članica u svim aspektima, očuva mir i ojača međunarodnu bezbednost u skladu sa Poveljom UN i Helsinškim aktom, i promoviše međunarodnu saradnju (Đurđević Lukić, 2008, str. 58).

Ugovor iz Amsterdama 1997. godine dalje je proširio nadležnosti EU a njime se, između ostalog, uvodi i nova funkcija Visokog predstavnika za zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku. Ugovor iz Nice 2001. godine proklamuje (putem deklaracije) početak projekta stvaranja evropskog ustava kao cilj daljeg razvoja integracije. Ugovor o ustavu za Evropu, koji je finaliziran 2004. godine predviđao je, između ostalih promena, i uvođenje funkcije ministra spoljnih poslova Unije. Evropski ustav nije prošao na svim nacionalnim referendumima tokom 2005. godine.

Pročišćen od ustavne terminologije, u novom procesu ugovorne revije nastaje novi, tzv. reformski ugovor – Ugovor iz Lisabona, koji odbacuje ustavni koncept i napušta terminologiju koja se obično koristi na nivou države. Lisabonski ugovor se smatra najdalekosežnijom reformom osnivačkih ugovora EU od Ugovora iz Maastrichta na ovamo. Iako je odbačen naziv ministra spoljnih poslova Unije i zadržan nešto izmenjeni (bez odrednice „zajednička“) naziv za Visokog predstavnika Unije za spoljne poslove i politiku bezbednosti, najbitnijim promenama označavaju se upravo promene u ovoj oblasti, koje se ne iscrpljuju u toj novoj funkciji, već obuhvataju, u najkraćem, i uvođenje funkcije stalnog Predsednika Evropskog saveta, novine u regulisanju zajedničke politike bezbednosti i odbrane kao dela zajedničke spoljne i bezbednosne politike Unije, i formiranje Evropske službe spoljnih poslova. Osnovni cilj promena u ovoj oblasti bio je da se Uniji omogući veća koherentnost, povezanost i uopšte identitet u odnosima prema spoljnjem svetu, tj. da se stvore institucionalne mogućnosti da Evropa „govori jednim glasom“ na međunarodnoj sceni. U ovoj oblasti ne deluju svi glavni organi EU, a u ulozi stalnih organa pojavljuju se i novi oblici institucionalnog delovanja, npr. Visoki predstavnik za spoljnu politiku, a ugovor otvara i mogućnost za formiranje ad hoc organa. Evropski parlament ima drugorazrednu ulogu i ograničena ovlašćena: on se samo obaveštava i konsultuje (savetodavna nadležnost), a ima pravo i da postavlja pitanja i daje preporuke Savetu, ali bez mogućnosti odlučivanja. Sud pravde nema nadležnost u oblasti zajedničke spoljne i bezbednosne politike (Novičić, 2010, str. 399-400).

Oblast spoljne i bezbednosne politike regulisana je Naslovom V Ugovora o EU, koji sadrži Opšte odredbe o spoljnoj aktivnosti Unije i Specifične odredbe o Zajedničkoj spoljnoj i bezbednosnoj politici. Oblast spoljne i bezbednosne politike je sada smeštena pod okrilje šire

oblasti – tzv. spoljne aktivnosti Unije (Peti deo Ugovora o funkcionisanju EU), gde spadaju, pored nje, i zajednička trgovinska politika i saradnja sa trećim zemljama i humanitarna pomoć. Međutim, u nameri da ukažu da i dalje postoji bitna razlika između ovlašćenja EU u oblasti spoljne politike i bezbednosti i ostalih oblasti spoljne aktivnosti, tvorci Ugovora su se opredelili da samo ovu prvu oblast uredi Ugovorom o EU (ne dakle i Ugovorom o funkcionisanju EU), a sam ugovor o EU naglašava da Zajednička spoljna i bezbednosna politika podleže posebnim pravilima i procedurama (član 24. Lisabonskog ugovora). Najnovije izmene odredaba o ovoj oblasti ne menjaju, dakle, suštinski prirodu odnosa između EU i država članica. Zajedničku spoljnu politiku i bezbednost i dalje definišu i sprovode Evropski savet i Savet odlučujući po principu jednoglasnosti, osim ako je ugovorima izričito propisano drugačije. Ugovor i dalje izričito isključuje mogućnost usvajanja zakonodavnih akata u ovoj oblasti, ali donekle menja tip akata koje institucije u ovoj oblasti usvajaju. Ugovor navodi da EU definiše opšte pravce aktivnosti u ovoj oblasti i usvaja odluke kojima utvrđuje: akcije koje vodi EU, stavove EU i načine sprovođenja tih akcija i stavova. Novina je to što je Evropski savet prvi put dobio ovlašćenje da donosi obavezujuća akta koja, iako nisu zakonodavnog karaktera, obavezuju u celini i neposredno onoga kome su upućena. Aktom te vrste Evropski savet bira, na primer, Visokog predstavnika za spoljne poslove i politiku bezbednosti. Treba naglasiti i to da je u vrlo uskoj oblasti uspostavljena mogućnost pravosudne kontrole delovanja EU. Naime, nadležnost Suda pravde EU se i dalje izričito isključuje u odnosu na odredbe o spoljnoj i bezbednosnoj politici, ali su uvedena dva uska izuzetka od tog pravila.⁵ Evropski savet je ojačao položaj, posebno uvođenjem funkcije Predsednika Evropskog saveta umesto dosadašnjeg predsedavajućeg koji se po sistemu rotacije menjao na svakih šest meseci sa promenom države koja predsedava Savetom. Predsednika iz reda svojih članova bira Evropski savet na period od dve i po godine, uz mogućnost ponovnog izbora. Izbor se vrši kvalifikovanom većinom glasova država članica, a ova dužnost je nespojiva sa nacionalnim funkcijama čime se iz kruga potencijalnih kandidata eliminišu aktuelni šefovi država i vlada, inače članovi Evropskog saveta. Ovlašćenja Predsednika uglavnom su proceduralne i reprezentativne prirode: on predsedava Evropskim savetom i rukovodi njegovim radom, priprema sastanke i obezbeđuje kontinuitet

---

⁵ Izuzeci se odnose na nadzor nad poštovanjem člana 40 Ugovora o EU, i na zakonitost odluka kojima se uvode ograničavajuće mere za fizička i pravna lica na bazi odredaba o zajedničkoj spoljnoj i bezbednosnoj politici (član 24.1 Ugovora o EU, i član 275 Ugovora o funkcionisanju EU).

rada, podstiče koheziju i konsenzus u njemu, podnosi izveštaje Parlamentu i predstavlja Uniju u zajedničkoj spoljnoj politici i bezbednosti. Novina je i učešće Visokog predstavnika za spoljne poslove i politiku bezbednosti na sastancima Evropskog saveta, koji ga i imenuje na tu funkciju i razrešava uz saglasnost Komisije. Novina je i to što Visoki predstavnik sada postaje i deo sastava Komisije kao njen potpredsednik, čime treba da se prevaziđe raniji dualizam između ove funkcije i funkcije komesara zaduženog za spoljnu politiku EU. Kao član Saveta, on predsedava sednicama novoustanovljenog Saveta za spoljne poslove, jednom od formacija Saveta ministara EU, koji razrađuje spoljnu aktivnost Unije na osnovu strateških smernica Evropskog saveta i obezbeđuje doslednost međunarodne aktivnosti Unije. Visoki predstavnik se tako pojavljuje u trostrukom svojstvu: kao Visoki predstavnik za spoljnu politiku i bezbednost, kao potpredsednik Komisije, i kao predsedavajući Saveta za spoljne poslove. Njegov zadatak je da vodi Zajedničku spoljnu politiku i politiku bezbednosti, i da svojim predlozima doprinosi njenom razvoju i sprovođenju u okviru mandata Saveta. Zajedno sa državama članicama, nadležan je za sprovođenje u delo te politike, a sa njima i Komisijom deli nadležnost za iniciranje predloga odluka u ovoj oblasti (Novičić, 2010, str. 401-403).

Zajednička politika bezbednosti i odbrane

I ova oblast politike EU doživela je promene sa Lisabonskim ugovorom. Zajednička politika bezbednosti i odbrane (ZPBO) predstavlja integralni deo Zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU. Njen razvoj je pokrenut 1998. godine francusko-britanskom Deklaracijom iz Sen Maloa⁶ gde se raspravljalo o ubrzanom stvaranju evropskih odbrambenih snaga. Godinu dana kasnije na sastanku evropskog saveta u Kelnu, doneta je odluka o raspuštanju Zapadnoevropske unije (ZEU), kao i o tome da će EU preuzeti sve njene funkcije. Na ovom sastanku usvojen je i zvanični termin Evropska bezbednosna i odbrambena politika (EBOP)⁷. Na samitu u Kelnu sve države članice složile su se da EU razvije svoje sopstvene vojne i odbrambene kapacitete. Ona je uključila i formiranje posebnog Političko-vojnog komiteta

---

⁶ Zajedničku deklaraciju o evropskoj odbrani, poznatiju kao Deklaracija iz Sent Maloa, potpisali su premijer Velike Britanije Toni Bler i predsednik Francuske Žak Širak na britansko-francuskom samitu održanom u Sen Malou, u Francuskoj, 3. i 4. decembra 1998. godine.

⁷ Važno je uočiti razliku između pojmova ESDI (Evropski identitet u odbrani i bezbednosti) i ESDP (Evropska bezbednosna i odbrambena politika). Evropski identitet u odbrani i bezbednosti (ESDI) nastao je kao projekat u okviru NATO, dok Zajednička spoljna i bezbednosna politika i Evropska bezbednosna i odbrambena politika (ESDP) u potpunosti predstavljaju projekat EU.

(Political Security Committee), Vojnog komiteta EU (EU Military Committee) i Vojnog štaba EU (EU Military Staff). Ugovor iz Amsterdama unosi u tekst Ugovora o EU opredeljenost za postepeno utvrđivanje politike zajedničke odbrane EU.

Lisabonski ugovor potvrđuje i unosi u ovu oblast dalje organizacione novine. Bezbednosna saradnja je preimenovana iz „evropske“ u „zajedničku“, što označava viši nivo ambicija u ovoj oblasti.

U članu 42. Lisabonskog ugovora ističe se da zajednička bezbednosna i odbrambena politika uključuje postupno oblikovanje zajedničke odbrambene politike Unije na osnovu jednoglasnosti Evropskog Saveta. Takođe, da politika EU koja se tiče ZBOP ne dovodi u pitanje poseban karakter bezbednosne i odbrambene politike pojedinih država članica, te da poštuje obaveze pojedinih država članica koje vide ostvarenje svoje odbrambene politike unutar Severnoatlanskog saveza (NATO).

Da bi ostvarili zajedničku bezbednosnu i odbrambenu politiku države članice EU stavljaju na raspolaganje svoje civilne i vojne kapacitete kako bi ostvarili ciljeve definisane ZBOP deo ZSBP. Cilj ZSBP jeste obezbeđenje operativne sposobnost EU za izvođenje civilnih i vojnih misija. U pogledu operativnih sposobnosti, Lisabon prvi put uključuje u Ugovor o EU proširenu listu Peterburških zadataka⁸, koja sada obuhvata, uz tradicionalne operacije kao što su humanitarne misije, misije spašavanja, misije stvaranja i nametanja mira, operacije upravljanja krizama, i operacije zajedničkog razoružavanja, vojnog savetovanja i pomoći i operacije protiv terorizma. Lisabonski ugovor uključuje u Ugovor o EU prvi put i odredbe o Evropskoj obrambenoj agenciji (European Defence Agency, EDA), koju su države članice formirale još 2004. godine (O čemu će više biti objašnjeno u delu koji se tiče organa za upravljanje misijama EU). Dalje, Lisabonski ugovor uvodi i klauzulu solidarnosti i klauzulu uzajamne odbrane, pri čemu ova prva obavezuje države članice na uzajamnu pomoć i podršku u slučaju terorističkog napada ili prirodne katastrofe, a ova druga ih obavezuje da ponude pomoć u slučaju da neka od njih bude žrtva oružane agresije na svoju teritoriju. Ugovor reguliše i pravnu formulu za

---

⁸ Peterburški zadaci predstavljaju listu vojnih i bezbednosnih prioriteta formulisanu 1992. godine od strane ZEU. Neki od tih zadataka uključeni su u Ugovor o EU putem Ugovora iz Amsterdama koji je stupio na snagu 1999. godine, kada je i većina aktive Zapadnoevropske unije prebačena na EU.

proceduru upotrebe civilnih i vojnih sredstava unutar teritorije država članica EU na zahtev pojedinačne članice i sa odobrenjem organa EU nadležnih u ovoj oblasti.

Novina o kojoj se najviše raspravljalo u vezi sa politikom odbrane i bezbednosti EU u fazi njene formulacije i ratifikacije jeste „stalna strukturirana saradnja“ (Permanent Structured Cooperation). Kako ističe Žaklina Novičić, istraživač-saradnik na Institutu za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu, da u osnovi, ovaj koncept predviđa mogućnost bliže saradnje za one države članice koje su voljne i sposobne da preuzmu veće napore u oblasti vojnih kapaciteta. Zato se ovaj koncept, sa jedne strane, osporavao kao nepotrebno dupliranje NATO-a, dok se sa druge strane hvalio „prodor“ koji se njime čini ka većim i boljim kapacitetima EU. Sam koncept i način na koji je regulisan Ugovorom o EU ne tiče se međutim, operativnih misija, i on ne sadrži obavezu za upotrebu vojnih trupa ili obavezu uzajamne odbrane. Niti je državama učesnicama u ovom obliku bliže saradnje dozvoljeno da pokreću misije iz oblasti Zajedničke politike odbrane i bezbednosti bez jednoglasne odluke Saveta. Ovde se radi o tome da je cilj „stalne strukturirane saradnje“ da unapredi operativne sposobnosti EU kroz saradnju manjeg broja država članica koje su sposobne i voljne za to (Novičić, 2010, str. 405).

Naslov VII Ugovora o funkcionisanju EU nosi još jednu novinu koja podrazumeva da svaka država članica treba da pomogne drugoj državi članici pogođenoj katasrofom koju su izazvali priroda ili čovek. Ova novina u Ugovoru, poznata kao „klauzula solidarnosti“, podrazumeva i pružanje pomoći jedne države članice drugoj u slučaju terorističkog napada. Takođe, potreba za postojanje uzajamne solidarnosti ponavljana je i u Evropskoj strategiji bezbednosti⁹, čime je istaknut značaj jednog od osnovnih ciljeva EU. On je Ugovorom iz Lisabona još jednom naglašen, što predstavlja doprinos svetskoj bezbednosti, kao i izgradnji sigurnijeg i boljeg sveta u kome živimo.

Od uvođenja Evropske bezbednosne i odbrambene politike, a pogotovo od prve misije iz ove oblasti 2003. godine (u BiH) što se označava operativnim početkom EBOP, do danas je EU pokrenula 22 operacije od kojih je 17 još uvek aktivno (Novičić, 2010, str. 406).

---

⁹ Evropska bezbednosna strategija doneta je 2003. godine i više puta je revidirana.

Organizacija Evropske Unije

Evropska unija (EU) je jedinstveno ekonomsko i političko partnerstvo dvadesetsedam evropskih zemalja. Unija na osnovu Lisabonskog ugovora poseduje pravnu sposobnost i na međunarodnoj sceni čini jednu celinu.

Ključni organi EU administracije su:

- Evropski parlament (European Parliament),
- Evropski savet (European Council),
- Evropska komisija (European Commission),
- Savet ministara (Council),
- Sud pravde EU,
- Evropska centralna banka i
- Evropski računovodstveni sud.

Pored navedenih glavnih institucija imamo i sledeće institucije: Evropski ombudsman, Evropska investiciona banka, Evropski ekonomski i socijalni komitet, Komitet regiona, EUROPOL i EUROJUST.

Evropski parlament (European Parliament) predstavlja instituciju Evropske unije sa najvećim demokratskim legitimitetom, jer predstavlja građane Unije, koji poslanike biraju neposredno od 1979. godine, svakih pet godina, na demokratskim izborima. EP plenarno zaseda u Strazburu i Briselu, u kome se održava i rad Komiteta, dok se Sekretarijat EP nalazi u Luksemburgu. Prema Lisabonskom ugovoru predviđeno je da maksimalni broj poslanika u Parlamentu iznosi 750 plus predsednik. Pritom, Ugovorom nije izvršena raspodela poslaničkih mesta između država članica, već se samo daju kriterijumi na osnovu kojih će Evropski savet jednoglasno, na inicijativu i saglasnost Evropskog parlamenta, svojom odlukom to učiniti. Prvi kriterijum je da minimalni broj poslanika koje ima država članica iznosi 6 (sada 5 - Malta), a maksimalan 96 (sada 99 – Nemačka). Drugi je tkz. načelo degresivne proporcionalnosti koji ide na uštrb zemalja sa većim brojem stanovnika. Poslanici u EP predstavljaju svoju političku partiju i svoje građane, tako da su grupisani u političke grupacije, a ne na nacionalnoj osnovi.

Najbrojnija politička grupacija u EP su Evropske narodne stranke – Evropski demokrati, Partije evropskih socijalista i Savez liberal-demokrata za Evropu. Lisabonski ugovor nastavlja ranije započeti trend jačanja uloge i značaja Evropskog parlamenta. Tako Evropski parlament zajedno sa Savetom vrši zakonodavne i budžetske funkcije, vrši političku kontrolu i daje mišljenja u skladu sa uslovima predviđenim Ugovorom. Uloga EP je ojačana i u postupku izbora predsednika Komisije. Evropski parlament kontroliše rad ostalih institucija EU, bira evropskog ombudsmana i daje saglasnost na svako proširenje EU. Iako nema formalnu ulogu u rešavanju pitanja iz oblasti Zajedničke spoljne i bezbednosne politike i Zajedničke odbrambene i bezbednosne politike o njima redovno dobija obaveštenja od visokog predstavnika EU za spoljnu politiku i bezbednost. Unutar Evropskog parlamenta postoji Odbor za spoljne odnose a u okviru njega pododbor za odbranu i bezbednost. Osim toga, organi koji su formirani u domenu ZSBP nemaju obavezu da se konsultuju ili informišu EP. Dužnost predsednika EP obavlja Martin Šulc od 17.01.2012. godine.

Evropski savet (European Council) kako se ističe u glavi 3. članu 15. Lisabonskog ugovora, daje Uniji potreban podsticaj za njen razvoj i utvrđuje opšte političke smernice i prioritete. Nema zakonodavnu funkciju. Evropski savet je najviši politički organ EU u okviru koga se dva puta u toku šest meseci okupljaju šefovi vlada i država članica, predsednik Evropskog saveta i predsednik Evropske komisije. Visoki predstavnik EU za spoljnu i bezbednosnu politiku učestvuje u njegovom radu. Po potrebi Evropski savet se može sastati i vanredno. Na sastancima Evropskog saveta razmatraju se ključna pitanja od interesa za spoljnu, bezbednosnu i unutrašnju politiku EU, a zaključci se potom objavljuju u vidu saopštenja i imaju ulogu smernica za rad institucija EU. Evropski savet donosi, pre svega, političke odluke, a ne pravne pa se stoga i ne pojavljuje kao zakonodavni organ, iako njegove odluke imaju dalekosežne posledice. Takođe, ako Ugovorima drugačije nije određeno sve odluke evropski savet donosi konsenzusom. Kada je usvojen Lisabonski sporazum 19. novembra 2009. izabran je prvi predsednik Evropskog saveta Herman van Rompuj koji je stupio na dužnost 1. decembra 2009. godine. Sada je na dužnosti Donald Tusk koji je zamenio Hermana van Rompuja 1. decembra 2014. godine.

Evropska komisija (European Commission) je najvažnija izvršna institucija EU. Komisija radi na unapređenju opšteg interesa Unije i u tu svrhu preduzima inicijative. Ona se stara o primeni ugovora, kao i mera koje su, u skladu sa njima, usvojile institucije Unije. Ona nadgleda primenu prava Unije, koje se sprovodi pod kontrolom Suda pravde Evropske unije. Komisija realizuje budžet i rukovodi programima; vrši koordinacione, izvršne i upravne funkcije u skladu sa uslovima utvrđenim ugovorima. Komisija se bira na period od 5 godina. Članovi Komisije se biraju na osnovu njihove opšte sposobnosti i njihovog evropskog angažovanja i između lica koja garantuju da će potpuno nezavisno vršiti svoje funkcije. Komesare predlažu države članice EU. Izbor komesara mora da potvrdi i Evropski parlament. Komisija imenovana između datuma stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona i 31. oktobra 2014. godine sastavljena je od predstavnika svake države članice (u ovom trenutku 28 članova), uključujući njenog predsednika i visokog predstavnika Unije za spoljne politiku i bezbednost, koji je pri tome jedan od njenih potpredsednika. Komisija od 2014. godine je sastavljena od određenog broja članova, uključujući njenog predsednika i visokog predstavnika EU za spoljnu politiku i bezbednost, koji odgovara broju od dve trećine država članica. Članovi Komisije biraju se između državljana država članica na osnovu apsolutno ravnog sistema rotacije zemalja članica, koji treba da na zadovoljavajući način izrazi demografske i geografske karakteristike država članica. Iako vlade predlažu komesare, oni u svom radu nikako nisu njihovi predstavnici, oni su nezavisni od svojih država i ne smeju ni tražiti uputstva od njih. Oblasti nadležnosti komesara su: saobraćaj i energetika; konkurencija; poljoprivreda, seoski razvoj i vodoprivreda; privreda i informatičko društvo; unutrašnje tržište, poreska politika i carinska unija; istraživanje; ekonomska i monetarna pitanja; razvoj i humanitarna pomoć; proširenje; spoljni poslovi; trgovina; zaštita zdravlja i potrošača; regionalna politika; obrazovanje i kultura; budžet; pravosuđe i unutrašnji poslovi; zapošljavanje i socijalna pitanja. Predsednik Komisije donosi uputstva za rad Komisije; odlučuje o unutrašnjem ustrojstvu Komisije, između članova Komisije imenuje potpredsednike, osim Visokoga predstavnika EU za spoljne politiku i bezbednost. Predsednika Evropske komisije predlaže Savet EU, a njegov izbor takođe mora da potvrdi Evropski parlament. Na zahtev predsednika Komisije komesari su dužni da podnesu ostavku. U sastavu Evropske komisije deluju direktorati i službe koje se bave politikama, opštim, unutrašnjim i spoljnim poslovima. Komesar za spoljne poslove EU, visoki predstavnik za Zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku i

predsedavajući Saveta EU čine takozvanu Trojku koja obezbeđuje kontinuitet u vođenju zajedničkih politika. Komisija ima značajan diplomatski uticaj jer je pri Eu akreditovao više od 150 diplomatskih misija. Predsednik Evropske komisije u periodu 2014 - 2019. godine je Žan Klod Junker.

Savet ministara (Council), je ključno telo EU nadležno za donošenje odluka u oblasti Zajedničke spoljne i bezbednosne politike. Savet je telo u kome se neposredno izražavaju interesi država članica i predstavlja najbitniji zakonodavni organ Unije. On utvrđuje i koordinira aktivnosti u skladu sa uslovima koji su utvrđeni ugovorima. Savet je sastavljen od po jednog predstavnika svake države članice na nivou ministra, koji je ovlašćen da se angažuje u ime države članice koju zastupa i ima pravo glasa, u zavisnosti od oblasti koja se nalazi na dnevnom redu Saveta. Iako predstavlja jedinstveno tel, u zavisnosti od pitanja koje raspravlja Savet EU se sastaje u različitim konfiguracijama. Tokom vremena, broj konfiguracija je varirao od dvadesetdva do devet. Za Zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku najvažniji su Savet za opšte poslove i Savet za spoljne poslove.

Savet za opšte poslove (General Affairs Council - GAC) okuplja ministre spoljnih poslova država članica EU. On priprema sastanke Evropskog saveta i osigurava njegov rad u saradnji sa predsednikom Evropskog saveta i Komisijom. U Savetu se odluke donose kvalifikovanom većinom, jedino u slučajevima kada je to ugovorima drugačije određeno. Sastanci Saveta održavaju se redovno jednom mesečno, a po potrebi organizuju se i vanredna zasedanja, kao i nezvanični sastanci na kojima se ne donose odluke. Savet je nadležan za donošenje odluka radi ostvarivanja Ugovorom utvrđenih ciljeva, donošenje propisa, usaglašavanje ekonomskih politika država članica itd.

Savet za spoljne poslove (Foreign Affairs Council – FAC) okuplja ministre spoljnih poslova država članica Unije. Ova konfiguracija Saveta EU raspravlja o spoljnim poslovima EU uključujući ZSBP, spoljnu trgovinu i saradnju na realizaciji projekata održivog ekonomskog i socijalnog razvoja zemalja u razvoju. Savetom za spoljne poslove predsedava visoki predstavnik za spoljnu politiku i bezbednost. U zavisnosti od dnevnog reda na sastanke Saveta za spoljne

poslove mogu biti pozvani i ministri odbrane, trgovine i razvoja da uzmu učešće u njegovom radu.

Visoki predstavnik EU za spoljnu politiku i bezbednost (High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy) je posebno značajna funkcija nakon usvajanja Lisabonskog ugovora. On je ujedno predstavnik Saveta EU za Zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku, predsednik Saveta za spoljne odnose i potpredsednik Evropske komisije. Imenuje ga Evropski savet na period od pet godina. Zadužen je za koordinaciju, usmeravanje i sprovođenje ZSBP. Radi podrške rada visokog predstavnika EU za spoljnu politiku i bezbednost formirana je Evropska služba za spoljne poslove . Osim toga, visoki predstavnik EU za spoljnu politiku i bezbednost dobio je ovlašćenje da predlaže specijalne predstavnike EU i rukovodi njihovim radom. Oni promovišu politiku i interese EU u regionima u kojima su angažovani gde imaju aktivnu ulogu u nastojanjima da se konsoliduje mir, stabilnost i vladavina prava. Funkciju visokog predstavnika EU za spoljne poslove i bezbednost obavlja Frederika Mogerini.

Otvorenost i transparentnost u radu predstavlja jednu od karakteristika Saveta EU. U najvećem broju slučajeva Savet EU donosi odluke na predlog Evropske komisije i u saradnji sa Evropskim parlamentom. Nezavisno od konfiguracije u kojoj se sastaje Savet EU donosi odluke na jedan od tri načina: prostom većinom (za proceduralna pitanja), kvalifikovanom većinom (za pitanja unutrašnjeg tržišta, ekonomske poslove i trgovinu) i jednoglasno (za pitanja iz oblasti spoljne politike, odbrane, pravnu i policijsku saradnju i poresku politiku). Za potrebe Saveta EU formirana su posebna tela koja omogućavaju lakši rad Saveta.

Organi za upravljanje mirovnim misijama EU

Od 1999. godine kada je uspostavljen projekat Evropske bezbednosne i odbrambene politike do danas, EU uspela je da izgradi institucije i uspostavi instrumenta i snage koje ima u raspolaganju za upravljanje krizama. Time je postala nezaobilazan subjekat evropske i značajan činilac međunarodne bezbednosti.

Evropska unija danas ima na raspolaganju respektivne vojne snage i strukture za realizaciju ZBOP i predstavlja nezaobilazan subjekat evropske bezbednosti i odbrane, a njen doprinos širem, međunarodnom miru i bezbednosti je sve veći (Savić & Gostović, str. 212).

Vojne sposobnosti Evropske unije za upravljanje krizama čine tri segmenta: institucije, instrumenti i vojne snage na raspolaganju Uniji. Institucije EU, u čijoj su nadležnosti Zajednička bezbednosna i odbrambena politika i upravljanje krizama, čine politička i političko-bezbednosna tela na strategijskom nivou, razvijena kao opšta – zajednička tela EU ili posebni političko-bezbednosno organi uspostavljeni u okviru Zajedničke spoljne i bezbednosne politike. Već smo ih u prethodnim pitanjima obradili, zbog toga ćemo ih samo nabrojati. To su: Evropski savet, Evropska komisija, Savet EU ili Savet i visoki predstavnik EU za spoljnu i bezbednosnu politiku. Pored ovih institucija, EU je uspostavila sistem za upravljanje krizama i nastavku teksta objasnićemo najvažnije organe za upravljanje mirovnim misijama.

Političko-bezbednosni komitet (Political and Security committee - PSC) ima centralnu ulogu u definisanju i praćenju odgovora EU na krizu. Njegove glavne funkcije su praćenje međunarodne situacije, kao i pomoć u definisanju politike u okviru Zajedničke spoljne i bezbednosne politike, uključujući ZBOP. Daje smernice Vojnom komitetu EU, prihvata mišljenja i preporuke Vojnog komiteta EU, predsedavajući Vojnog komiteta EU učestvuje kada je to potrebno na sastancima Političko-bezbednosnog komiteta, pribavlja informacije, preporuke i mišljenja Komiteta za civilne aspekte upravljanja krizama (Committee for Civilian Aspects Crisis Management), koordinira, nadgleda i prati diskusije o ZSBP pitanjima u raznim radnim grupama, u kriznim situacijama ispituje sve opcije koji se mogu smatrati kao odgovor EU i sl.

Političko-bezbednosni komitet predlaže Savetu EU političke ciljeve koje treba Evropska unija da sprovodi.

Vojni komitet EU (EU Military Committee - EUMC) je najviše savetodavno telo u EU za pitanja odbrane. Čine ga načelnici generalštabova oružanih snaga zemalja članica ili njihovi stalni vojni predstavnici (Lazović, 2011, str. 106). Vojni komitet se redovno sastaje na nivou vojnih predstavnika, dok se na nivou načelnika generalštabova sastaje izuzetno, nekoliko puta godišnje. Vojni komitet spada u stalna predstavnička tela EU, a odluke u nadležnosti Vojnog komiteta EU donose se pravilom jednoglasnosti. Vojni komitet EU daje preporuke o svim vojnim pitanjima u okviru EU Političko-bezbednosnom komitetu. Pored toga, ovaj Komitet predstavlja forum za konsultacije i saradnju između članica EU u oblasti prevencije i upravljanju krizama. Vojni komitet prati pravilno izvršenje vojnih operacija koja se sprovode pod nadležnošću Operativne komande. Radom Vojnog komiteta EU rukovodi predsedavajući Vojnog komiteta, koji je ujedno portparol Komiteta i vojni savetnik Visokog predstavnika EU za spoljnu politiku i bezbednost. Predsedavajući Vojnog komiteta EU je general sa četiri zvezdice. Mandat predsedavajućeg Komiteta traje tri godine, a postavlja ga Savet EU na predlog svih članova Vojnog komiteta EU.

Vojni štab EU (EU Military Staff) je jedino stalno vojno telo u EU. Funkcije Vojnog štaba EU su rano upozoravanje, procena situacije i strateško planiranje. Proces strateškog planiranja naglašava vojnu procenu situacije, definisanje vojnopoličkog okvira i razradu strateške vojne opcije. Strukturu štaba čini pet odeljenja: za koncepte i sposobnosti; obaveštajno; za operacije (u okviru odeljenja nalazi se i Operativni centar); za logistiku i, za komunikacije i informatičke sisteme. U funkcionalnom smislu Vojni štab EU dobija zadatke i radi pod upravom Vojnog komiteta EU, a istovremeno obezbeđuje vojne ekspertize visokom predstavniku EU za spoljnu politiku i bezbednost.

Glavni zadaci vojnog štaba su:

- upravljanje krizama, uključujući i vođenje aktuelnih vojnih operacija pod vođstvom EU,
- izrada i vođenje planova potrebnih i realnih vojnih kapaciteta EU,

- saradnja sa štabovima odbrane članica EU,
- obaveštajno obezbeđenje štabova i komande operacija;
- uspostavljanje štaba operacije – kada se one izvode pod vodstvom EU,
- planiranje i organizacija logističke podrške,
- planiranje i organizacija komunikacijskih i informatičkih sistema,
- evaluacija vojnih snaga na raspolaganju EU i drugi.

Vojni štab EU nema stalno potčinjene komande i jedinice, već je za potrebe upravljanja krizama predviđeno formiranje određenog broja operativnih komandi koje se aktiviraju po odluci Saveta EU. Štab je od 1. januara 2011. godine izdvojen iz Generalnog sekretarijata i postavljen je pod Evropsku službu spoljnih poslova (European External Action Service - EEAS). Vojni štab ima oko 200 oficira i na čelu štaba nalazi se generalni direktor.

U okviru Generalnog sekretarijata formiran je u avgustu 2007. godine, Štab za civilno planiranje u upravljanju sposobnostima (Civilian Planning and Conduct Capability). Štab se sastoji od 60 lica kojima rukovodi Direktor koji je ujedno evropski komandant civilnih operacija (EU Civilian Operations Commander). U Štabu zajedno rade zvaničnici Saveta EU, visoki službenici policije, pravosuđa i službi za podršku kao i nacionalni civilni eksperti. Za političku kontrolu i strategijsko usmeravanje štaba odgovoran je Političko-bezbednosni komitet. Štab se nalazi pod komandom visokog predstavnika EU za spoljnu politiku i bezbednost i odgovoran je za upravljanje civilnim misijama pod okvirom ZBOP (Lazović, 2011, str. 110).

Evropska unija nema uspostavljene stalne komande na operativnom nivou, već se komande i štabovi operacija za operacije upravljanja krizama predviđene od strane EU uspostavljaju se za konkretnu operaciju, na tri načina:

- autonomno, neposredno u okviru Vojnog štaba EU,
- osloncem na operativne komande i štabove članica EU i
- osloncem na komandno-štabnu strukturu NATO na bazi Sporazuma „Berlin plus“.

U prvoj varijanti komandant operacije određuje se iz sastava Vojnog štaba EU ili članica, a štab operacije se razvija u okviru Operativnog centra – Odeljenja za operacije.

U drugoj varijanti komande i štabove članica EU vrši se na osnovu dobrovoljnog stavljanja odgovarajućih komandi i štabova članica na raspolaganje Evropskoj uniji. U praksi, to znači da se odlukom Saveta EU o preduzimanju neke operacije od strane EU određuje i država nosilac komande i štaba operacije u ime Unije. U ovoj varijanti Vojni štab EU preko Operativnog centra uspostavlja stalnu vezu sa štabom operacije, prati tok operacije i pruža neprekidnu podršku njenoj komandi i štabu za svo vreme trajanja operacije. Treća varijanta se odvija u okviru NATO i osloncem na njihove kapacitete.

Za sprovođenje Zajedničke spoljne i bezbednosne politike Evropske unije, a time i upravljanja krizama od značaja su i agencije Evropske unije, a to su:

- Evropska odbrambena agencija (European Defence Agency)
- Institut za bezbednosne studije (EU Institute for Security Studies) i
- Satelitski centar EU (EU Satellite Centre).

Evropska agencija za odbranu (European Defence Agency) je formirana 2. jula 2004. godine, sa sedištem u Briselu. Njen osnovni zadatak jeste pružanje podrške Savetu i članicama EU u cilju poboljšanja sposobnosti EU za upravljanje krizama i realizaciju Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike. Agencija ima četiri osnovne funkcije koje su definisane Lisabonskim ugovorom: (1) razvoj odbrambenih sposobnosti u oblasti upravljanja krizom; (2) širenje i unapređenje saradnje u oblasti naoružavanja; (3) jačanje evropske odbrambene tehnološke i industrijske osnovice i formiranje konkurentskog evropskog tržišta vojne opreme; (4) razvoj evropskog istraživanja i tehnologija.

Agencija je neposredno podređena Savetu EU, a Bordom direktora predsedava Visoki predstavnik EU za spoljnu politiku i bezbednost.

Institut za bezbednosne studije. Nalazi se u Parizu, a osnovni cilj njegovog rada je da doprinese razvoju zajedničke bezbednosne kulture u EU, da pomogne razvoj projekata od značaja za Zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku i da pospeši debatu o strateškim pitanjima od značaja za EU. Političko-bezbednosni komitet zadužen je za politički nadzor Instituta u bez narušavanja intelektualne slobode u toku izvođenja akademskih istraživanja, političkih analiza i

seminara. Visoki predstavnik za spoljne poslove i bezbednosnu politiku predsedava Odborom instituta koji je odgovoran za godišnji plan rada, budžet i administrativna pitanja. Istraživanja u Institutu za bezbednosne studije pokrivaju sve oblasti zajedničke spoljne i odbrambene politike (Lazović, 2011, str. 223).

Satelitski centar EU (EU Satellite Centre) je samostalna agencija Saveta EU. To je jedini zajednički organ EU koji raspolaže kapacitetima za prikupljanje obaveštajnih podataka. Centar značajno doprinosi jačanju sposobnosti za rano upozoravanje i nadzor kriza u kontekstu Zajedničke spoljne i bezbednosne politike. Političku kontrolu nad centrom imaju članice EU preko Političko-bezbednosnog komiteta. Operativnu kontrolu nad radom centra poverena je visokom predstavniku za spoljnu politiku i bezbednost. Upravni odbor Satelitskog centra EU čine predstavnici država članica EU i Komisije EU a njime predsedava visoki predstavnik. Odbor imenuje direktora centra kome traje mandat tri godine.

Osnovni zadaci centra su:

- (1) opšti nadzor zona obaveštajnog interesovanja,
- (2) podrška pri izvršavanju Peterburških zadataka,
- (3) podrška humanitarnih i zadataka spasavanja,
- (4) podrška mirovnim misijama,
- (5) podrška borbenim snagama u operacijama upravljanja krizama i nametanja mira,
- (6) verifikacija međunarodnih ugovora,
- (7) pomoć u planiranju za nepredviđene situacije,
- (8) kontrola proliferacije naoružanja,
- (9) podrška vežbovnim aktivnostima i drugo.

Satelitski centar EU je organizovan u četiri osnovne celine; odeljenje za operacije, odeljenje za podršku operacijama, odeljenje za tehničku podršku i odeljenje za administrativne poslove.

Snage EU

Evropska unija nema svoje vlastite stalne vojne snage. Međutim, na osnovu brojnih međuvladinih ugovora i sporazuma između država članica, koordiniranih i usaglašanih na nivou institucija Zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU a u skladu sa potrebama razvoja vojnih sposobnosti, Uniji su stavljene na raspolaganje odgovarajuće jedinice, sredstva i infrastruktura nacionalnih snaga članica i deo multinacionalnih snaga formiranih međunacionalnim sporazumima, kao zajedničke jedinice.

Vojne snage potrebne za vojne operacije i civilne i vojne misije EU utvrđuju se katalogima potreba (Requirements catalogue) i kataloga doprinosa vojnim snagama (Force catalogue) na raspolaganju EU. Katalogom unapređenja – progresa (Progress Catalogue) vojnih sposobnosti optimizuje i usmerava kvalitativne i kvantitativne nedostatke vojnih kapaciteta na raspolaganju EU (Savić & Gostović, str. 233).

Sve vojne snage kojima raspolaže EU možemo podeliti na:

- Evropske snage za brzo reagovanje i
- Bobene grupe EU.

Evropske snage za brzo reagovanje čine vojni sastavi, sredstva i objekti sva tri vida vojnih snaga koje su države članice stavile na raspolaganje EU u realizaciji zadataka utvrđenih Petersburškom deklaracijom, Evropskom strategijom bezbednosti i Lisabonskim ugovorom.

Kopnena komponentu Evropskih snaga za brzo reagovanje čini Evrokorpus (European Corps – EUROCORPS). Sedište korpusa je u Strazburu. Političko- vojno vođstvo korpusa vrši Zajednički komitet, koji čine načelnici generalštabova država čije snage čine Evrokorpus i politički direktori (ranga državnih sekretara) iz ministarstva spoljnih poslova članica. Multinacionalne snage grupe članica EU deklarirane kao Evropske snage (EUROFOR). Sedište je u Firenci.

Vazduhoplovnu komponentu čine vazduhoplovne snage koje su određene države stavile na raspolaganje EU za potrebe operacija (Belgija, Holandija, Francuska, Nemačka, Italija, Španija i Velika Britanija). Sve snage su u nadležnosti nacionalnih vojnih komandi, a na raspolaganje EU se stavljaju po potrebi.

Pomorsku komponentu vojnih snaga Evropske unije čine Evropske pomorske snage (EUROMAFOR) čine ih pomorske snage Francuske, Italije, Španije i Portugalije), Špansko-italijanske amfibijske snage (SIAF) i Britansko-holandske amfibijske snage (BNAF) (Savić & Gostović)

Borbene grupe Evropske unije (European Union Battlegroup) visoko su obučene vojne formacije pod komandom EU. Brojno stanje Borbenih grupa projektuju se na 1.500 ljudi, gde njihovu strukturu čini više elemenata ranga bataljona, uključujući u to i sve potrebne oblike borbene podrške, kao i neophodna osnovna sredstva za razmeštanje i održivost. Bobene grupe mogu biti brzo raspoređene u zonu izvođenja vojnih operacija pod vođstvom EU. Postoje i specifični oblici pripreme za učestvovanje u misijama prilikom kojih se pomorske i vazduhoplovne snage integrišu u sastav borbenih grupa, pa tada broj njihovih pripadnika može narasti na preko 2.000 ljudi. Bobene grupe predstavljaju jedno od najvažnijih oruđa za mobilizaciju država članica EU i za sprovođenje ZBOP, kao elementa ZSBP. Namenjene su brzom izvođenju operacija u udaljenim kriznim područjima, koje pokreće EU u koordinaciji sa drugim međunarodnim akterima. Primarno, ali ne i isključivo, mogu biti angažovane u misijama koje EU preduzima pod okriljem Organizacije Ujedinjenih nacija (OUN). One mogu biti upotrebljene u autonomnim operacijama, ali i kao snage za inicijalno dejstvo. Tada one pripremaju teren za dolazak većih snaga, koje su ustrojene u skladu sa tradicionalnom ulogom misije očuvanja mira, a koje obezbeđuju Ujedinjene nacije ili države članice EU. Bobena grupa EU po sastavu može biti jednonacionalna ili višenacionalna. U multinacionalnim borbenim grupama, obično je naznačena jedna država koja ima vodeću ulogu. Snage angažovane u Borbenim grupama obezbeđuju se iz sastava nacionalnih oružanih snaga država članica EU, a matične države obezbeđuju opremanje i obuku. One deluju pod direktnom kontrolom Saveta EU. Savet odlučuje o pokretanju operacije. Bobene grupe EU prvi put su upotrebljene u Kongu, gde je 2003. godine izvedena operacija „Artemis“. Ova je operacija predstavljala prvi konkretan

oblik saradnje OUN i EU tokom koje su angažovane borbene grupe. Punopravno članstvo u EU nije preduslov za učestvovanje vojnih efektivna određene države u Borbenim grupama EU. Države koje nisu članice EU ili se nalaze u statusu kandidata mogu učestvovati u borbenim grupama.

Osim vojnih snaga za mirovne operacije za potrebe civilnih misija formiraju se i civilne snage. Evropska unija je odlučila da razvije civilne aspekte kriznog menadžmenta u četiri prioritetne oblasti, a to su policija, vladavina prava, jačanje civilne administracije i civilne zaštite. U ove četiri prioritetne oblasti EU formira različite snage i zavisi od konkretnih zadataka uspostavljene civilne misije. EU ima za cilj da bude u stanju da izvrši bilo koju policijsku akciju za različite namene, od savetodavne uloge, pomoći i obuke redovnih policijskih snaga do zamene lokalnih policijskih snaga u kriznom području. Države članice su se obavezale da obezbede do 5000 policajaca, od kojih do 1400 policajaca može da se postave za manje od 30 dana. Pored ovih policijskih snaga države članice, u oblasti jačanja vladavine prava, su obezbedile 3000 oficira zaduženih za upravljanje krizama (tužioci, sudije, zatvorski službenici i ostalo). U okviru civilne administracije EU je formirala bazu stručnjaka različitih profila koji su ako je to neophodno raspoređuju u veoma kratkom roku za potrebe civilnih misija pod okriljem EU. Za civilnu zaštitu su formirani timovi (koji se mogu mobilisati u veoma kratkom roku) i interventne ekipe jačine do 2000 ljudi i opremljene potrebnim sredstvima za civilnu zaštitu.

Zaključak

U poslednjih pedeset godina svet su potresali nasilni sukobi koji su odneli živote nekoliko miliona civila, raselili desetine miliona ljudi, opustošili privredu, lišili lokalne zajednice sredstava za samoodržanje, doneli nezaposlenost, siromaštvo, glad epidemije i beznade (Dulić, 2008, str. 39). Pored toga, izmenjeni karakter sukoba i nova geopolitička klima nakon hladnog rata podstakli su proliferaciju ratova koji se vode u ime drugih aktera iz pozadine. Posle raspada Varšavskog pakta, u kombinacija sa industrijskom revolucijom i tehničko-tehnološkim promenama svi sukobi su postali asimetrični, što utiče najviše na prirodu sukoba. zbog čega je započelo sve tešnje povezivanje političkih i vojnih inicijativa u multinacionalnim naporima prema upravljanju konflikata i njihovih razrešenja (Dulić, 2008).

Savremene misije se odvijaju u složenom okruženju u kojem se nalaze brojne civilne i vojne institucije. U Evropskoj uniji razvila se svest o odgovornosti u upravljanja krizama u svom okruženju kako bi se izbeglo prelivanje kriza u samu Evropsku uniju, a i zbog toga što to predstavlja izraz kako identiteta, tako i kapaciteta EU u međunarodnim odnosima. Pored toga, EU sa mirovnim misijama želi da stvori uslove za stabilan i trajan mir.

EU se nametnula kao značajan akter u mirovnim misijama, sposobna da pokrene kako „lake misije“ (light-weight), poput ACEHA i na palestinskoj teritoriji, tako i multidimenzionalne operacije izgradnje mira na širokoj osnovi. Sposobnost EU da poveže, tj. integriše vojne, policijske i civilne misije, kao i finansijska snaga njenih članica, daju EU glavnu prednost na međunarodnoj sceni (Dulić, 2008, str. 174).

Danas Evropska unija učestvuje ili je učestvovala u 23 misije na međunarodnoj sceni od toga su 7 misija vojnog karaktera, a 16 civilnih misija.

Da bi upravljala mirovnim misijama, EU je razvila organe i snage na osnovu Zajedničke spoljne i bezbednosne politike a u okviru nje Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike i Evropske strategije bezbednosti.

Od kada se razvila ideja o ujedinjenoj Evropi pa do današnjeg dana Evropska unija se razvila, sa aspekta bezbednosti, u jednu moćnu silu na međunarodnoj sceni. Od donošenja Rimskih ugovora, Jedinstvenog evropskog akta, ugovora iz Mاستrihta, Amsterdama, Nice i reformatorskog Lisabonskog ugovora, Evropa je stvarala svoju novu istoriju na polju bezbednosti. Potrebu da EU ima razvijene kapacitete za upravljanje krizom pojavile su se onda kada su oružane snage SAD počele postepeno da se povlače iz Zapadne Evrope nakon Hladnog rata. Neuspeh EU u pokušaju da utiče na aktere građanskog rata na prostoru bivše Jugoslavije predstavljao je inicijalnu kapislu donošenja Deklaracije iz Sen Maloa. Državama članicama bilo je potrebno više godina da se dogovore o tome kako će izgledati institucionalna struktura koja je trebalo da podrži Evropsku bezbednosnu i odbrambenu politiku, odnosno kasnije Zajedničku bezbednosnu i odbrambenu politiku. Danas prisustvujemo obrazovanju Evropske unije koja u svom sastavu ima zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku, čiji su ciljevi zaštita zajedničkih vrednosti, osnovnih interesa i nezavisnosti Unije, jačanje bezbednosti Unije i njenih država članica u svim oblicima, održavanje mira i jačanje međunarodne bezbednosti u skladu sa načelima Povelje UN i Završnog akta iz Helsinkija, unapređivanje međunarodne saradnje, razvoj i jačanje demokratije pravne države, poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda. Evropska unija izražava volju članica da Unija ne predstavlja samo ekonomski entitet, već da ima i političku-bezbednosnu dimenziju. Ovo podrazumeva da EU poseduje svoje sopstvene kapacitete vojne i civilne koje će joj omogućiti da razvije svoju strategiju prevencije i stabilizacije kako bi obezbedila bezbednost nje same i njenih država članica. EU je potrebno da stvori strategiju sa kojima može da upravlja krizama van njenih granica. Poslednjih godina, upravo zahvaljujuću razvoju ZSBP, EU je sve više vojno prisutna na području zapadnog Balkana, ali i u drugim regionima u svetu.

Od donošenja Evropske strategije bezbednosti 2003. godine pa do danas, EU je pokrenula čak dvadeset tri misije. Od toga je najveći broj civilno-vojne prirode. Prva civilna misija EU pokrenuta u BiH (EUPM), predstavlja početak operativnog angažovanja EU. Danas imamo trenutno najveću civilnu misiju EU na našoj teritoriji. Od prve vojne operacije Evropske unije pokrenute u Makedoniji (EU CONCORDIA) 2003. godine pa do sada najveće vojne operacije EU nazvane operacija „Altea“ u BiH, EU je demonstrirala uspešno svoje vojne sposobnosti. Takođe, svoje sposobnosti prikazala je i pokretanjem prve pomorske operacije u Somaliji

(EUNAVFOR ATALANTA). Broj misija koje je do sada realizovala Unija, pomaže nam da zaključimo kako je EU uspostavila mehanizme vojne i civilne saradnje između članica i uspostavila institucije za uspešno upravljanje krizama na strateškom i na operativnom nivou.

Dalji razvoj EU, njenih vojnih i civilnih kapaciteta za upravljanje krizama i misijama širom sveta, zavisi će od nje same, od toga kako će uspešno rešavati različite, a ponekad i antagonističke, interese između država članica, kao i interese između nje i SAD. Na sve ovo nadovezuje se velika ekonomska i finasijska kriza koja danas potresa svet a najviše Evropu, koja je iz temelja uzdrmala institucije EU. Pored toga održani referendum u Velikoj Britaniji na kom su stanovnici Velike Britanije glasali za izlazak iz EU, problem migranata sa Mediterana, poštovanja sporazuma sa Turskom (u vezi vizne liberalizacije i problema sa migrantima) i radikalni terorizam su izazovi koje EU mora da rešava u narednom periodu i o uspešnosti rešavanja izazova dovedeće do daljih čvršćih integracija unutar Unije ili do dezintegracije i raspada same EU, a to će da ima implikacije na bezbednost njenih članica. Takođe, uticaće i na razvoj daljih vojnih i civilnih sposobnosti u okviru zajedničke spoljne i bezbednosne politike.

Literatura

- CONSOLIDATED VERSIONS OF THE TREATY ON EUROPEAN UNION AND THE TREATY ON THE FUNCTIONING OF THE EUROPEAN UNION (2008/C 115/01).
- Deutsche Welle. (n.d.). Retrieved novembar 16, 2016, from Nastanak i razvoj EU: <http://www.dw.com/sr/nastanak-i-razvoj-evropske-unije/a-3857789>
- The Common Security and Defence policy of The European Union. (n.d.). 2010: CSDP Handbook.
- Avramov, S., & Kreća, M. (2007). Međunarodno javno pravo. Beograd: Službeni glasnik.
- Vukčević, D. (2008). Bezbednost i Evropska unija: bezbednosna politika Evropske unije - institucionalne osnove. Beograd: Institut za političke studije.
- Dulić, D. (2008). Mirovne i humanitarne operacije. Beograd: Službeni glasnik.
- Đurđević Lukić, S. (2008). Zajednička bezbednosna i odbrambena politika EU i potreba angažovanja Srbije. Bezbednosni i odbrambeni aspekti priključenja Republike Srbije Evropskoj uniji.
- Đurković, M., & Igrutinović, M. (n.d.). Preuzeto 11 12, 2016 sa Institut za evropske studije: <http://www.ies.rs/wp-content/uploads/2016/11/Mi%C5%A1a-%C4%90urkovi%C4%87-i-Milan-Igrutinovi%C4%87-Zajedni%C4%8Dka-spoljna-i-bezbednosna-politika-aktuelni-izazovi-2016.pdf>
- Janjević, M. (2007). Spoljna politika Evropske unije. Beograd: Službeni glasnik.
- Lazović, R. (2011). Obaveštajna saradnja u Evropskoj uniji: doktorska disertacija. Beograd: Fakultet bezbednosti.
- Mišović, S., & Kovač, M. (2006). Sistemi odbrane. Beograd: Fakultet civilne odbrane.
- Novičić, Ž. (2010, avgust). Novine u spoljnoj i bezbednosnoj politici Evropske unije posle Lasabonskog ugovora, LXII br. 3(62(2010)), 397-417.
- Savić, S., & Gostović, D. (n.d.). Vojne snage na raspolaganju Evropske unije za realizaciju zajedničke bezbednosne i odbrambene politike. Bezbednosni i odbrambeni aspekti priključenja Republike Srbije Evropskoj uniji.
- Helc, J. (2009). Evropska politika bezbednosti i odbrane u funkciji jačanja evropske unije, Beograd: Vojno delo broj 4/2009.

Beograd, 2018.

Istraživački centar za pitanja bezbednosti Zapadnog Balkana

www.wbrc.rs

contact@wbrc.rs

Tel: 00 381 66 00 77 59